

עומק הפשט

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות

בס"ד, יום ג' לפרשת קרח, כט סיון תשע"ה, קידושין פרק קמא
לע"נ הר"ר אליהו רייכמאן בן הר"ר שמריהו זצ"ל נלב"ע ג' תמוז תשס"ה ת.נ.צ.ב.ה.
לע"נ האשה הצדקנית הינדא שפרינצא לוצקין בת רבי אברהם שלום הלוי ע"ה נלב"ע יט סיון
תשע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

פנינים

כבוד חמיו וחמותו

באגרת הגר"א "עלים לתרופה" שכתב לבני ביתו בקניגסברג בדרכו לארץ ישראל - וגם
באתי לבקש לאשתי שתכבד את אמי, "כמו שכתוב בתורה", ובפרט לאלמנה שעוון פלילי
לצערה אפילו בתנועה קלה. וכתב הגר"ר יחזקאל סרנא זצ"ל (במסילת ישרים שהוציא לאור
עם עיונים), נראה מלשונו כי כיבוד החמות הוא מן התורה:

עצם שיטה זו שכבוד חמיו וחמותו הוא מדאורייתא, מופיע בספר חרדים (יב), שו"ת חוט
המשולש (עמוד רכו), לבוש (כד), ותורה תמימה (שמות יח ח). אולם דעת רוב הפוסקים
שתוקף החיוב הוא רק מדרבנן, וכן מבואר בשו"ת מנחת אלעזר (ג לג) ושו"ת חקרי לב (יו"ד
צח), ושו"ת תשובה מאהבה (א קעה), ושו"ת פני מבין (קעד) ושו"ת שם משמעון (יו"ד כב).

המקור לכך בתורה - יש לתמוה מה המקור בתורה לכיבוד חמותו. ופירשו (המגיה לספר
אגרת ר' חיים מוולאזין עמוד 54) שכוונת הגר"א לדברי המכילתא שמכך שמשו נישק ליתרו
חותנו, מכאן אמרו שיהא האדם נוהג בכבוד חמיו. [וסובר הגר"א שהוא חיוב גמור
מדאורייתא דומיא דכיבוד אב ואם, וכן משמעות לשון הילקוט שילפינן מדוד שחייב אדם
בכבוד חמיו ככבוד אביו], וכן בביאור הגר"א בשו"ע על הדין שחייב אדם בכבוד חמיו הביא
מקור נוסף מהילקוט על הפסוק (שמות יח ז) וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשָּׂק לוֹ, שמשו השתחוה ונישק ליתרו
חמיו. משמע שסובר שחיוב דכבוד חמיו הוא מדאורייתא. וכתב בספר "לקוט יוסף" (הלכות
כיבוד אב ואם) שאף שהמקור לדין זה הוא מדברי אגדה ואין למדים הלכה מן האגדות מכל
מקום כשאין סתירה מהאגדה להלכה לומדים, כמבואר באריכות בשו"ת "ביע אומר" בשם
כמה פוסקים. ❖

כיבוד אב ואם באשה נשואה

משועבדת לבעלה

בגמ' (קידושין דף ל:): מה ת"ל איש, איש סיפק בידו לעשות, אשה אין סיפק בידה לעשות, מפני
שרשות אחרים עליה. נתגרשה, שניהם שוים. וכתבו התוספות (ד"ה שיש) ואף על גב דמעשה ידיה
לבעלה מדרבנן בעלמא מ"מ אינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה. מבואר שכל מה שסותר
לשעבוד בעלה, פטורה מכבוד אביה.

וקשה שהרי הגמ' דורשת מפסוק שאשה פטורה ואילו שעבוד מעש"י לבעל הוא רק מדרבנן, ופירש
הגר"מ פינשטיין זצ"ל (דברות משה פ"ק דקידושין הערה טו) שאמנם מעש"י הוא רק דרבנן אבל
השעבוד להיות מצויה ברשות בעלה ולא ברשות אביה הוא שיעבוד דאורייתא, ומדאורייתא רשות
אחרים עליה ולכן אפשר למעט אשה מכיבוד אב מן הפסוק.

וכתב בספר **מנחת נתן** (קידושין סימן מג) להוכיח כדברי הגר"מ פינשטיין מלשון התוס' ר"י הזקן. [ועיין בערוך השולחן (רמ אות לח) שפירש כוונת התוס' שרשות אחרים עליה שהבעל נוטל מעש"י, ולא מצד שצריכה להיות מצויה ברשות בעלה, ותמה בשבט הלוי (יו"ד סימן קיא) שאין זה במשמעות דברי התוס'].

1. דעת הגר"ש אלישיב

אכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (במכתב שנדפס בריש ספר מורא הורים וכבודם) ששעבוד זה הוא רק **דרבנן** ואעפ"כ הוא פוטרה מכיבוד אב שאפילו נגד מצוה דדבריהם לא נוהג כיבוד אב. לשיטת הגר"ש קשה איך דורשים פסוק לפי דין דרבנן, ואולי הוי רק אסמכתא (ש.ג.).

עוד יתכן לומר דכוונת התוס' שכיון שלמעשה אין האשה מצויה אצל אביה אע"פ שרק מדרבנן דינה להיות מצויה אצל בעלה מ"מ שייך לדרוש את הפסוק לפוטרה מחמת כן כיון שהעובדה שאין האשה מצויה אצל אביה קיימת גם כלפי הדאורייתא, וכעין מה שמצינו בגמ' (דף ד.) שעושה צריכותא בפסוקים שא"א ללמוד שקידושין לאביה מזה שמעש"י לאביה משום דווקא מעש"י לאביה כיון דמיתזנא מיניה משא"כ קידושין דאתו מעלמא, ואע"פ שחייב האב לזון את בתו הוא רק מדרבנן כתבו התוס' בגיטין (דף מז: ד"ה ולביתך) שמאחר שאורחא דמילתא שהאב זן אותה שייך לומר שמחמת כן נתנה לו תורה את המעש"י אע"פ שאינו חייב לזונה מדאורייתא, וה"נ איכא למימר שמאחר שאורחא דמילתא שמצויה אצל בעלה ולא אצל אביה פטרתה תורה מכבוד אביה אע"פ שמדאורייתא אינה מחוייבת להיות אצל בעלה.

מוכח מדברי התוס' עפ"י הדברות משה וכן כתב הגר"ר שאול ברזם זצ"ל (זכרון שאול) שהאשה משועבדת לבעלה להיות אצלו כל הזמן. הגדר בשעבוד זה כתב הרמב"ם (אישות פרק יג הלכה יא) לפי שכל אשה יש לה לצאת ולילך, שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד, ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או פעמים בחודש כפי הצורך. וזה מה שהמשיך הרמב"ם (הלכה יג) המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה, יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר. והטור בהקדמה לאבהע"ז הביא מהראב"ד שכתב אעשה לו עזר וכו' ושתהיה מיוחדת לו, וזהו 'כנגדו' כלומר 'שתעמוד אצלו יום ולילה'. ובמדרש (בראשית רבה סוף פ"ח, הובא בביאור הגר"א) וכבשה כתיב האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, וכע"ז ברש"י על החומש ללמדך שהזכר כובש את הנקיבה שלא תהא יצאנית.

2. באופן שאינו סותר לעיקר שעבודה

בשאר מלאכות - יש לחקור בפטור של אשה נשואה אם הוא פטור בעצם, או דחייה גרידא מכח השעבוד לבעלה. ויש מזה כמה נפ"מ. יש לדון באופן שביקש ממנה בעלה לעשות לו דבר שאינה משועבדת לו (עי' בשו"ע אבהע"ז סי' פ') וביקש ממנה גם אביו לכבדו, שאם הוא 'פטור' תעסוק בכבוד בעלה, ואם הוא רק דחיה מכח השיעבוד תעסוק בכבוד אביה.

יכולה לקיים שניהם - כע"ז דן גאב"ד אונגוואר הגר"ר מנשה קליין זצ"ל (שו"ת משנה הלכות ח"ז סימן קנג ד"ה ונלפע"ד) מה הדין כאשר יכולה לקיים שניהם, וכתב: ונראה פשוט שאין זה פטור בעצם כמצות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות והיו פטורות אפילו ביכולות לקיים שניהם, אלא הוא ענין של דחייה דפטורה בזמן השעבוד לבעלה, אבל מה שביכולתה לעשות לא נפטרה בעצם המצוה ודימה זה לדחית עשה ללא תעשה שתלוי אם יכול לקיים שניהם. וכן הוכיח מלשון הגמרא והרמב"ם שכתבו אחד האיש ואחד האשה וכו', אלא שהאיש יש בידו לעשות והאשה 'אין בידה לעשות' שהרי רשות אחרים עליה.

וביותר מדויק בשו"ע אלא שהאשה אין בידה לעשות שהיא משועבדת לבעלה 'לפיכך' היא פטורה. ובזה נפלא מה שכתב הש"ך (סימן רמ ס"ק יט) ונראה דאם אין בעלה מקפיד חייבת בכל דבר שאפשר כמו האיש: ומעתה הוא הדין כשמצויה אצל אביה צריכה לכבדו ואין בעלה יכול למונעה. [ועי' בר"ן על דברי הגמ' שאם נתגרשה חוזרת להיות מחוייבת בכבוד אביה, כתב הר"ן 'וקמ"ל דמשום דנשאת לא פקע חיובא מינה', ויש להסתפק אם כוונתו שכאשר היא נשואה באמת הגדר הוא שפקע חיובא

מנהג ישראל תורה

יקוב הדין את ההר

למעשה - שמעתי מהג"ר יהודה טשזנר שליט"א ומהג"ר שמאי גרוס שליט"א שמצד שורת הדין יכול לעכב עליה שלא תלך לבית הוריה כי משועבדת לו, וכשמקפיד תמיד נחשב סתירה. וגם כאשר אינו מנמק סיבה מוגדרת מדוע הוא מסרב לכל הביקורים התכופים אצל הוריה זכותו לעכב כי בעקיפין זה נוגע לו שאין לה זמן להשקיע בבית, כאשר כל היום היא לא בבית. אך הוסיף הגר"י טשזנר שהנהגת הבעל צריכה להיות בשכל הישר ולא ב"יקוב הדין את ההר", כי אין זה דרכה של תורה, ואם ינהג בקפדנות סופו שיגיע לידי גירושין.

ומבואר בגמ' (גיטין דף צ.) כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים, יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו, וזו היא מדת פפוס בן יהודה, שהיה נועל בפני אשתו ויוצא, ופירש רש"י שם (ד"ה פפוס) שלא תדבר עם כל אדם ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו. ואדרבה מפורש בגמ' (פסחים פז.) ששבח הוא לבעל שאשתו הולכת תמיד לבית הוריה, אָז הֵייתִי בְּעִינָיו כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם (שיר השירים ח, י) ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה להגיד שבחה בבית אביה.

וכן שמעתי מהג"ר גרשון מלצר שליט"א שחובה להיות 'מענטש' ואסור לנהוג ב'מידת הדין' עם האשה, וכפי שהביא הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות) מעשה שהיה אצל החזו"א בבעל שנהג לאכול שרויה בפסח, ומנהג האשה שלא לאכול, מתחילה לא הסכימה לבשל שרויה, בסוף נתרצתה לבשל אך לא לאכול, וטען הבעל לפני החזו"א שהיא משועבדת לאכול ממאכלו. ענה לו החזו"א שאף שמצד מידת הדין הצדק עם הבעל, אבל מצד ה'בין אדם לחבירו' הצדק עם האשה.

ראש ישיבת מיר הגרנ"צ פינקל זצ"ל (מ.ס.) כאשר לימד לתלמידיו ארחות חיים, התבטא - בחיים יש הרבה סוגיות [כגון הסוגיא של 'יסורים' איז אַ שווערע סוגיא], בסוגיות החיים צריכים לנהוג רק על דרך הפשט, ולומדע'ס אינו מועיל לסוגיות אלו. לפי זה אפשר לומר גם על הנהגת הבית, שאין ראוי לעשות פלפולים על שעבודים וחובים, אלא צריך להתנהג כ'בן תורה'. ❖

מינה דהיינו שזה פטור אלא שמ"מ כאשר נתגרשה חוזרת להיות מחוייבת, או דלמא כוונתו שגם כאשר היא נשואה אין זה פטור אלא רק דחוי ולכן כשנתגרשה חוזרת להיות מחוייבת].

ובספר תוספת חכמה (ס"ק ע"ח) כתב שמותר לה ללכת לבית אביה כשאינו סותר לשעבודה גם אם בעלה מקפיד אלא שהוסיף שכל זה דוקא באופן שלא יפריע לשלום בית ביניהם. וביאור דבריו יש לבאר עפ"י דברי המהרי"ק (סימן קסו) שצערא דגופא פוטר גם בדבר שנהנה ממנו האב וחשיב משל בן, ולא הוי כביטול מלאכה שמבואר בגמ' (דף לב.) שגם למ"ד משל אב חייב הבן ליבטל ממלאכתו בשביל כבוד אביו. עפ"ז יש לבאר שגם מניעת 'שלום בית' חשיב צערא דגופא וכסברת המהרי"ק לענין מניעת הבן מליקח אשה שחפץ בה.

3. חיוב נשואה במורא האב

אשה נשואה חייבת במורא - כמפורש בחינוך (מצוה ריב), וחרדים (פ"א מ"ע מה"ת התלוי בלב), ובמכילתא דר"י (תורה שלמה ויקרא קדושים אות מב), ובשיטה לא נודע למי (קידושין דף כט.), ועיין בספר מורא הורים וכבודם (פ"ז סעיף ו') שכן מדויק ברש"י (קידושין דף ל: ד"ה נתגרשה), ור"ן (קידושין לא:), ורמב"ם (בפירוש המשניות), ומאירי, וכן מדויק בשו"ע (יו"ד רמ"ז) אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם... לפיכך היא פטורה בכבוד אב ואם בעודה נשואה: ואף שהפסוק נאמר לגבי מורא, כתב הרא"ם (פרשת קדושים) הובא במהרש"א (קידושין דף ל: בדעת תוס')

הערות מבני החבורה

למי תגיש קודם את האוכל

שאלה: זוג נשוי המארחים את ההורים, או שמתארחים אצל ההורים, והאשה מגישה את האוכל למי תגיש קודם לבעלה או לאביה? צדדי הספק: האם בעלה קודם כמפורש בגמ' (קידושין ל:) אשה אין סיפק בידה לעשות שרשות אחרים עליה. או דלמא אביה קודם כי לענין כיבוד כשאנו סותר לשעבוד אביה עדיף, ועוד שיש כאן בזיון לאב אם תעדיף את בעלה. ויתכן צד שלישי, שתעדיף את בעל הבית שהוא הבעלים על האוכל. ויתכן צד רביעי, שתניח ביניהם והם יקחו כרצונם. עוד יתכן צד חמישי שאין מעבירין על המצוות וכל מי שיושב קרוב לה יקבל תחילה. (ח.ש)

כעין נדון זה מבואר בגמרא (קידושין דף לא.) לענין אם שנתגרשה, הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולין. ופירש רש"י (ד"ה שבן) שכבוד שניהם שוה עליך. וכתב הב"י (סימן רמ) בשיטת ר' ירוחם, וכן כתב הי"ש (סימן ס"ב) בדעת רש"י, וכן דעת הפתחי תשובה, שכיון שנתגרשה שניהם שווים הדין הוא ש'קעקע להם כתרנגולין', פירוש שנותן מים בספל וקורא להם לבוא לשותות, ולא יקדים אחד לחבירו, אלא יקחו לבד, ואסור ליתן לאיזה שירצה כיון דהוי בזיון לשני. אולם הב"י פירש בדעת רש"י, שיכול ליתן לאיזה מהם שירצה. וכן נפסק בשו"ע (רמ יד) דשניהם שווים ואיזה מהם שירצה יקדים. ודעת המאירי (שם) שישים לפנייהם כאחת, ואם אי אפשר יקדים את המזדמן ולא יעבור על המצוות. ויש לדון אם אותה מחלוקת קיים גם בנדון דידן.

תשובה: דעה ראשונה בשאלה זו - האריך הג"ר ראובן גרוזבסקי זצ"ל (ספר זכרון אהל חייא קידושין דף ל: עמוד תתיז) ולדינא הסיק - שתקדים איזה מהן שתרצה, כיון שלא ציוו עליה להביא אוכל אלא שהיא החליטה להגיש, נמצא שיש כאן נדון בין בעלה לאביה, ומצד דיני כיבוד אין לה להקדים לאף אחד מהן. [העירו (ח.ש). על שיטה זו משו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תתקכד) הובא בפתחי תשובה (סימן רמ ס"ק טז) שגם אם אמר לא בעינא יש מצוה]. אמנם באופן שציוו עליה להביא - העלה ר' ראובן כמה צדדים בדבר וכלהלן: לפי הצד בפתחי תשובה (יו"ד רמ ס"ק ט) שאינה מחויבת בכבוד בעלה אלא רק משועבדת לו ברור שתקדים את אביה, דכיון שחייב אדם בכבוד חמיו אמרינן את ובעלך חייבים בכבוד אביך. וגם למש"כ הב"ח שכבוד חמיו אינו מדינא רק כשאר זקנים בעלמא, אם חמיו גדול בתורה, תקדים את אביה דאמרינן את ובעלך חייבים בכבוד אביך. אבל כשאין חמיה גדול בתורה יש להסתפק שיתכן שאין דין כיבוד לבעלה אלא שעבוד, וא"כ תקדים את אביה ותקיים את שעבודה לבעל מיד אחרי שתמזוג לאביה או דלמא מדין השעבוד לתת לו מיד כשרוצה. ועוד יתכן שכן יש שעבוד לכבדו א"כ תקדים את בעלה. ברם כשיש אומדנא שבעלה מוחל חוזר החיוב לתת תחילה לאביה.

דעה שניה שמעתי מהג"ר יהודה טשזנר שליט"א שתמיד בעל הבית קודם, אם נמצאים אצל ההורים שלה האבא קודם, ואם נמצאים בבית של בני הזוג הבעל קודם, וכן כתב בספר מורא הורים וכבודם (פ"ז סעיף ח'). [א.ה. לדעה זו יש לדון באופן שהאב יחד עם חתנו מתארחים אצל אדם שלישי ששניהם אינם בעלי הבית, כגון בשמחה במשפחה המורחבת, מי קודם]. אולם ישנה הסתייגות לדין זה באופן שהאבא הוא אדם חשוב ומכובד והבעל צעיר לימים, שנחשב פגיעה באבא כשיקדימו את הבעל. **דעה שלישית** שמעתי מהג"ר שמאי גרוס שליט"א שתמיד חייב מעיקר הדין [ולא בתורת הידור או מידת חסידות] להקדים את האב ולא יעלה על הדעת שהחתן הצעיר יקבל לפניו, וזה בזיון לאב אם יאחרוהו, ועוד שאין שעבוד לתת לבעל ברגע מסוים ויתקיים השעבוד תכף אחר האב. **דעה רביעית** שמעתי מהג"ר צבי וובר שליט"א, וכן שמעתי מהג"ר גרשון מלצר שליט"א, וכן שמעתי מהג"ר עקיבא משה שינברגר שליט"א, שתגיש קודם לבעלה ששעבודו קודם, וטוב שימחול על כבודו ותגיש קודם לאביה.

והוסיף הג"ר גרשון מלצר שזה 'שורת הדין' מצד האשה שהיא משועבדת ואין יכולה להעדיף את אביה, וגם לא שייך כאן הדין של 'בעל הבית פושט ידו תחילה' שהרי המ"ב פירש הטעם משום 'שיתן מנה יפה לאורחין' וכיום שהדרך שכל אחד נוטל כמה שרוצה לא שייך דין זה. אבל מצד הבעל כשמתארחים אצל חמיו אף שכבוד חמיו מדינא הוא רק כשאר זקנים, מכל מקום יש כאן צד זלזול בחמיו, וראוי מאוד שידוע לאשה מראש שתקדים את אביה. [ובאופן שמתארחים אצל אבי הבעל, גרע טפי שהרי חייב בכבוד אביו]. אולם כאשר חמיו או אביו מתארחים בביתו יכול לסמוך על דברי הערוך השולחן שיש הנאה לאב לראות בטובת בניו וזהו כבודו של אב להעדיף את הבן. על עיקר דיעה זו הקשו (מ.ט.) - שלכאורה יש כאן בזיון לאב שמאחרין אותו, ומבואר בנצי"ב (שו"ת משיב דבר חלק שני סי' נ') שגם באופן שפטור מדיני כיבוד, אם יש בזיון חייב משום 'מקלה'. וי"ל שאינו בזיון כיון שמגשים לפי סדר מסוים, ובאותו סדר בעלה קודם כיון שיש שעבוד לבעל. ❖

(שם) שאם אינו ענין למורא שרוב ענינו בשו"א"ת תנהו ענין לכבוד, ועניני מורא וכבוד קרובים זה לזה.

ולכאורה בתוס' (קידושין דף לד ב ד"ה נילף) משמע שנשואה פטורה גם ממורא, וכן משמע ברמב"ם (פ"ו ממרים ה"ו). אמנם כבר כתב המהר"ל (גור אריה ריש פרשת קדושים) שפטורה רק באופן שסותר לשעבוד בעלה, אבל משאר דיני מורא ודאי שלא נפטרה, וכן מבואר במקנה (קידושין לא ב ד"ה ת"ר איזהו מורא). ובספר מורא הורים וכבודם (פ"ז הערה 7) הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שדין זה מוסכם לכל ואין בזה מחלוקת בין המפרשים.

אימת בעלה עליה - מכל הנ"ל משמע שאם שאינו סותר מצד עצם המעשים לשעבוד לבעלה אינה פטורה ממורא, אמנם מצינו במהר"י בירב בקידושין (דף ל: וז"ל ואפשר דכיון דמורא הוא דאינו סותר את דבריו, הכי נמי אפשר דמפני אימת בעלה אינה יכולה לקיים דברי אביה. משמעות כזו מצינו גם ברש"י (דף ל"ה ד"ה סיפק) עיי"ש. וכע"ז מובא (קובץ מבקשי תורה כא עמוד רנא) בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א שדין זה שנפטרת גם ממורא, אינו דווקא אם סותר לשעבוד לבעלה, אלא גם אם אביה מצווה אותה לעשות דבר שאין לו בזה הנאת הגוף שחייבת לציית לו מדין מורא, ובעלה מצווה אותה שלא לעשות צריכה לשמוע לבעלה ונפטרת ממורא אביה. [ויתכן שתלוי בנדון לעיל אם יכול למונעה מכיבוד אביה בדברים שאינה משועבדת לו].

4. נשואה לקום מפני אביה ומפני בעלה

לקום מפני אביה - דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (מורא הורים וכבודם פ"ז סעיף יא) שנשואה חייבת לקום לאביה משום שאין זה מעכבה ממלאכת בעלה, ולכן גם אם בעלה מוחה חייבת לקום. ואפילו בשעה שעוסקת בצרכי בעלה ממש חייבת משום שהקימה היא רגע קט ואין בזה ביטול מעסקי בעלה. אולם נחלק עליו גאב"ד אונגוואר זצ"ל (שו"ת משנה הלכות חלק ז' סימן קנג), שבאופן שעוסקת במלאכת בעלה ואם תקום בפני אביה תתבטל ממלאכת בעלה פטורה. ולכאורה לדעת הגר"י זילברשטיין הנ"ל אם בעלה מקפיד פטורה מלעמוד לאביה כיון שהשעבוד לבעלה פוטר גם ממורא.

לקום מפני בעלה - מבואר באילת השחר (קידושין דף ל: וז"ל) שלא מצינו שאשה חייבת לקום מפני בעלה כשאינו חכם או זקן. והטעם דחיובי אשה לבעלה אינם מדין כבוד אלא מדין שמצווה לעשות רצונו, ואילו היתה חייבת בכבודו היתה צריכה גם לקום מפניו וכפי שהוכיח החזו"א (אבעה"ז סימן קמ"ח לדף לא; ויו"ד סימן קמט ס"ק ד) מדברי התוס' (ב"ק מא: ד"ה לרבות ת"ח), ומה שאמרו בגמ' (קידושין ל:) לענין השקני מים "אתה ואמך חייבים בכבוד אביך" אין הכונה שאמך חייבת מדין כיבוד אלא משום שרשות בעלה עליה לעשות רצונו.

5. אם בעלה תלמיד חכם או זקן

ולענין אם בעלה תלמיד חכם או זקן, דעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (והדרת פני זקן מהדורה ג' עמוד ו' הערה י"ב) שמסתבר שחייבת לקום בפניו. ואילו דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (שאלת רב ח"א פרק ה אות ט' עמוד לה) שלמרות שמעיקר הדין חייבת לקום מפניו אם הוא חכם או זקן, אך למעשה אין צריכה לקום כי סומכים שהבעל מוחל לאשתו. וכן דעת הגרש"ד מונק זצ"ל (שו"ת פאת שדך ח"ג סימן קט אות ז) שלא ראינו שאשה תעשה הידור לבעלה, שמסתמא מוחל לה על הקימה. [עוד העלה צד, שמעיקרא לא תיקנו חיוב קימה על בני הבית כעין המבואר בשו"ע (יו"ד סימן של"ד סעיף ב') מנודה אין בני ביתו מתרחקים ממנו]. ודעת הגר"ש סופר זצ"ל (שו"ת התעוררות תשובה ח"ד סימן קכו, ובמהדורה קודמת יו"ד סימן טו) שיש להסתפק אם אשת חבר צריכה לקום מפני בעלה כיון ש'אשתו כגופו'. ❖

עומק הפשט

לתרומות, הצרות, והארות. נ"ד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823